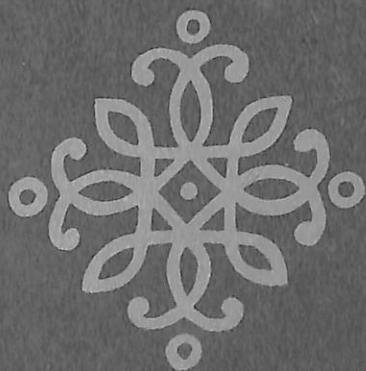
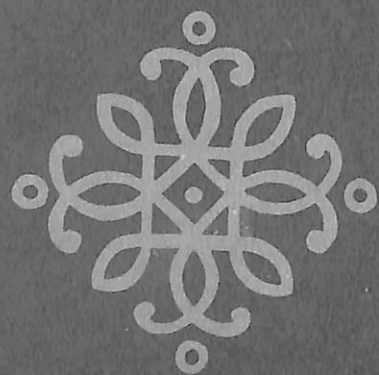

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник тридцятий

ІСПАНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкування
та вступне слово
Маргарити Жердинівської

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1980

ББК 82.33-6
И(Ісп)
І-88

З іспанської переклав
МИХАЙЛО ЛИТВИНЕЦЬ

В сборник вошли лучшие пословицы и поговорки, отображающие многовековой жизненный опыт испанского народа.

І 70500—162
М205(04)—80 162.80.4703000000

© Видавництво «Дніпро», 1980 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Серед найрізноманітніших форм усної народної творчості прислів'я та приказки — це чи не найактивніша частина фольклорного багатства, найтісніше зв'язана з життям. В них втілено мудрі спостереження над людиною і природою, дано влучну оцінку суспільним явищам, взаєминам людей, їхній поведінці і рисам характеру.

Прислів'я та приказки — це невичерпне джерело мудрості іспанського народу, досвід якого століттями сконденсовувався у влучних, дотепних, барвистих висловах. До джерел народної мудрості зверталися, використовуючи їх у своїй творчості, такі видатні іспанські письменники, як Сервантес, Лопе де Вега, Кальдерон, Перес Гальдос, Бласко Ібаньєс, Томас де Іріарте та багато інших. Вже в XV ст. з'являються в Іспанії перші впорядковані видання народної мудрості, які пізніше багато разів поповнювалися й перевидавалися. 1527 року

в Мадриді вийшов збірник «Рефранеро еспаньйол», що налічував близько десяти тисяч крилатих висловів.

Нагромаджена в прислів'ях і приказах народна мудрість відбиває безмежне розмаїття людських стосунків; через це деякі з прислів'їв та приказок ніби заперечують одне одне: в них відображено або протилежні життєві ситуації, або протилежні погляди на них. Через це й поділ прислів'їв на розділи (в даному збірнику їх десять) досить умовний, бо матеріал важко вкласти у відповідне число рубрик. Так, наприклад, в першому розділі йдеться про повагу трударів до праці, яка облагороджує людину, робить її стійкою до всіляких випробувань. Відомо, що іспанські дворяни-гідалго ставилися до праці з презирством, а народна мораль завжди шанувала її й засуджувала неробство. Тому і з'явилися такі прислів'я, як «Добра робота — майстрові шана», «Слова без діла — все одно що гітара без струн», «Неробство лиху долю засіває». Оспівуючи працю трудівника, його моральну перевагу, народ спрямовував вістрі сатири проти гнобителів і визискувачів («Сеньйори б'ються, а за розбиті тарілки слугам платити»),

«Багатий жадного не має ні родичів, ні друга»).

Багато віків іспанський народ відвоював свої землі від чужоземців-маврів. Визвольній боротьбі, яка дістала назву «реконкіста», перешкоджали чвари, що точилися між окремими іспанськими графствами й князівствами. Саме через це завойовники нерідко перемогали роздрібнені сили іспанських військ. Але ще за часів реконкісти, що почалася у VIII ст., коли маври вдерлися на Піренейський півострів, народ плекав надію на визволення, утверджував необхідність єдності, без якої повернення споконвічних іспанських земель було неможливе. Прагнення й мрії іспанського народу відбилися в численних прислів'ях та приказах про єдність, вірність і дружбу: «Нещастя й дороги великі здружують людей навіки», «Добре серце і в лихій біді допоможе».

З давніх-давен народ прагнув до знань. Небагато було освічених людей серед трударів країни, але до них ставилися з великою шанобою та повагою: «Завжди і скрізь — учись», «Тяжко знання добувати, зате носити легко», «Учена людина з розуму живе».

Скарбниця народної мудрості збагачувалася протягом багатьох століть. Народна мораль завжди захищала скривджених, таврувала усіяких гнобителів. Народ ніколи не був пасивним спостерігачем, він постійно давав життєвим явищам належну оцінку: «З бідності й скрути виходять роботячі люди, а багатство плодить ліниве панство», «Як зайдуть злидні до хати, то не будеш спати», «Закон — як павутина: проскакєс миша, а ловиться комашина».

Дуже промовистим було ставлення трудящого люду й до церкви, що теж відбилося у численних прислів'ях та приказках. Інквізиція спалювала сретиків на вогнищах, зловісні «аутодафе» мали залякати народ, прищепити йому повну покору й схилення перед канонами католицької церкви, але він, незважаючи на всі утиски, проголошував: «Чотки на шиї, а чорт у душі», «Слова, як у святого, а кігті, як у kota рудого», «Хрест на грудях, а чорт у ділах».

На долю іспанців випала чимала роль у великих географічних відкриттях XV—XVI століть. Видатні мореплавці Христофор Колумб і Магеллан розширили поняття європейців про землю, розкрили

перед сучасниками нові горизонти. Відвага, мужність, рішучість першопрохідців зафіксувалися у багатьох крилатих висловах, таких як «Хто не ризикєс, той не виходить в море», «У сміливця доля в правниці», «Мужність капітана видно під час бурі».

Давніми за походженням є прислів'я та приказки на родинно-побутову тематику, в яких відбилися повсякденні турботи народу, його любов до рідної оселі, його розуміння взаємин у сім'ї: «Людина без дому — як птах без гнізда», «Злій мачусі потрібен чоловік, а не його діти», «Коли батьком ставеш — інакше на світ глянєш». Поряд із специфічними національними, що здебільшого стосуються побуту, звичаїв та історії народу, в іспанських прислів'ях багато загальнолюдських мотивів. Через це вони мають багато спільного з прислів'ями інших народів. Спільні вони насамперед змістом, висловленою в них мораллю, але часом і образами, навіть словесною формою. Це можна пояснити і взаємовпливами різноманітних культур, і тим, що в певні історичні періоди схожі умови життя породжували схожі вислови.

При підготовці цього видання упорядник використав такі джерела: «Словник афоризмів, прислів'їв та приказок», виданий у Барселоні 1955 року, «Великий словник прислів'їв іспанської мови», виданий 1943 року в Буенос-Айресі.

Маргарита ЖЕРДИНІВСЬКА

Щастя само не дається,
а працею дістається

Щастя само не дається,
а працею дістається.

Без праці нема добра.

Наполегливість і труд щастя дають.

І Адамів син мусив сіяти й орати.

Кожен сам кує щастя своє.

Мети досягає той, хто втоми не знає.

Легка робота, коли є охота.

Без роботи мучать борги й турботи.

Слова без діла — все одно
що гітара без струн.

Нема тої завади,
яку б праця не здолала.

Той, хто вміє чекати, вміє здобувати.

Добра справа сама себе хвалить.

Хто добре починає,
той добре й кінчає.

Чи їсти, чи танцювати —
все треба починати.

Перший крок багато важить.

Як не можеш досягти того,
що хочеш, роби те, що можеш.

Кіт у рукавичках мишей не ловить.

Краще не починати того,
що не можна скінчити.

Юшка в мисці — ще не в ложці,
юшка в ложці — ще не в роті.

Ще й коней не осідляли,
а вже верхи посідали.

Дерево пізнають по тому,
що воно родить, а людину —
по тому, що вона робить.

У чийх руках бубон, так він і грає.

Без уміння й толку не бери голку.

Майстер не той, кого робота лякає,
а той — кого робота боїться.

Добра робота — майстрові шана.

Як сам накладав, не нарікай,
що коням важко.

Не зразу й не скоро
будували Самору.

Щастя ніколи не буває повним.

Коли б не прийшло щастя,
воно завжди бажане.

Риба шукає глибини,
а людина — щастя.

Хто з дороги не звертає,
той мети досягає.

Той, хто пізно до млина приїде,
ловить бліх, поки мелють сусіди.

Не замочивши ніжок,
не поїси рибки.

Кра-
що

З нічого нічого й не буде.

Юш
юш

В довгій дорозі важка й соломинка.

Ще
а ви

Ори глибше
і пектимеш хлібця більше.

Дер-
що і
по т

Селянин і в спеку, і в негоду
не покидає поля й городу.

У чи

Чорна земляця, та з неї росте
біла пшениця.

Без у

Камінь, що котиться,
ніколи цвіллю не вкриється.

Майс-
а той

Скрипучий віз далеко їде.

Добра

В тому, що сам зробити можеш,
не покладайся на когось.

Без ремесла, як без долі.

Добре сукно недовго покущів
чекатиме.

Якщо хочеш мати честь і шану,
вставай до праці зрану.

Хто пізно встає,
в того хліба не стає.

Як до млина приїхав, так мели.

Коли курми стануть курчата,
тоді їх можна й рахувати.

Лічи не той врожай,
що в нескошенім полі, а той,
що зібраний у stodolі.

Пісня з працею дружить.

Тверда пікаралупа,
та смачний горіх.

Доти глечик воду носить,
поки не розіб'ється.

Працювати на папського нунція¹.

Від лінощів — усі пороки.

Неробство лиху долю засіває.

Неробство й гультяйство
до лиха призводять.

Тому, кому лиш мила,
не зробити ніякого діла.

Склала руки на колінах та й сидить,
як алькальдова² дружина.

¹ Нунцій — папський посланець.

² Алькальд — старшина общини, суд-
дя.

Глипас навкруг, мовби ловить мух.

Як улітку тільки танцюватимеш,
то взимку самі дрижаки хапатимеш.

І найкращий писар може
папір зіпсувати.

Роби — й по тому
не їстимеш солону.

Млин як муку меле, то співає,
а як стоїть — скрипоче.

І маленька крапелька
камінь довбе.

М'яка вода об твердий камінь
б'ється, поки не прорветься.

Тому, хто має добрі ноги,
милиці ні до чого.

Той, хто довго живе,
багато й горя зазнає.

Кожній справі віддай
належний час.

«Швидко» й «добре»
ніколи в парі не ходять.

Той, хто швидко біжить,
швидко й зупиниться.

Той, хто квапиться жити,
швидко кінця життя досягає.

Хто у справах надто квапливий —
часто в житті нещасливий.

Той, хто хоче вбити двох птахів
одним пострілом, завжди хибить.

Йдучи помаленьку,
зайдеш далеченько.

Що більший поспіх,
то й сильніший посміх.

Кіт, що весь час нявкоче,
ловить мишей неохоче.

Хто багато говорить,
той мало робить.

Бика впізнають по рогах,
а людину — по ділах.

Багато шелесту,
а горіхів мало.

Про славу співають тоді,
коли її здобуто.

Поки діла не зробив,
не трать зайвих слів.

Чого варта похвала,
що з власних уст зійшла?

Краще не хвались, а за діло берись.

Коли закінчать дім,
тоді й зводять дах над ним.

На базарі протирай очі
й не роззявляй рота.

Найдовший день тоді,
коли нічого не робиш.

Праця й любов не терплять заков.

Тарілки б'є той, хто їх носить.

Набридати й тоді не треба,
коли молишся до неба.

Правда світить ясніше за сонце

Правда світить ясніше за сонце.

Правда світло любить.

Через доли й гори
завжди пробивайся до правди.

Правда гнеться, але не здається.

Правда страждає, але не вмирає.

Правда, що гірчить,
краще за брехню, що солодить.

Золото навіть у болоті сяє.

Роби те, що я кажу,
а не те, що роблю.

Хто говорить — сіє,
хто слухає — жне.

Маси гострий язик,
май міцні ребра.

Брехун і правді не вірить.

Усе, що мовиться, слухати вмій,
а перекручувати не смій.

Можна легко заблукати
й серед власних вигадок.

Ти більший вигадько,
ніж твій батько.

Чутки розносяться,
як пір'я за вітром.

З однієї брехні народжується
сто брехеньок.

Тому, хто нечесний у малому,
не вірять у великому.

Брехня боїться сонячного дня.

Від неправди гірко завжди.

Наклеп як головешка:
якщо не обпалить, так очорнить.

Сковорода як не обпече,
то сажею замаже.

Тому, хто обдурив тебе хоча б раз,
не вір всякчас.

Хто бреше без краю,
той брехні не помічає.

Брехня не має ніг,
та бігас швидше за всіх.

Брехливий повинен бути
пам'ятливим.

Бреше не той,
хто брехню переказує,
а той, хто її вигадує.

Хто зразу обіцяє,
той обіцянки не пам'ятає.

Обіцяти золоті гори
й дива з-за моря.

Це діялося за короля Вамби в той
час, як не було на світі нас.

Це буде тоді,
коли жаби шерстю обростуть.

Коли боби з неба посиплються.

o

Це буде на тім тижні,
що без п'ятниці.

Краще знати, ніж мати

Краще знати, ніж мати.

Хто нічого не знає,
той ні в чому не сумнівається.

Досвід — батько науки.

Те, чого замолоду навчишся,
з тим вік не розлучишся.

Учена людина з розуму живе.

Якщо хочеш більше знати,
треба менше спати.

Тяжко знання добувати,
зате носити легко.

Завжди і скрізь — учись.

Корінь навчання гіркий,
а плід його солодкий.

Той, хто багато подорожує, знає
більше, ніж той, хто довго живе.

Розпитуй не старця, а бувальця.

Для знань у голові завжди
знайдеться місце.

Багато знає мишка,
але ще більше — кішка.

Багато знає лисеня,
а ще більше той, хто її ловить.

У глибоку воду не сунься з ходу.

Хто виправляє, той не ображає.

Без охоти не знатимеш
навіть «хоти»¹.

Якщо не знаєш,
то краще промовчати.

Без мўки немає науки.

Хто не дивиться вперед,
лишається позаду.

Не соромся запитувати про те,
чого не знаєш.

І мовчання
може бути красномовним.

Хто мовчить, той погоджується.

Що більше слів, то більше помилок.

¹ Х о т а — назва іспанської літери.

Базіка, немов крикливий осел:
і вдома спокою нема,
і на ярмарку не продася.

Добрий глузд і довга балачка
рідко товаришують.

Скільки голів, стільки й умів.

Не знає той,
хто не хоче знати.

Умієш помилятися,
умій і виправлятися.

Спершу подивись,
а тоді вже підпишись.

Слова розлітаються,
а написане залишається.

Коли сліпий у сліпого поводитир —
обоє до ями втраплять.

Страждати, щоб знати,
а працювати, щоб мати.

°
Ніщо так не вчить,
як страждання і сльози.

°
Нужда не тільки мучить, а й учить.

°
Щоб добре бачити,
треба краще придивлятись.

°
Краще бачити, аніж уявляти.

°
Думки сягають далі, ніж очі.

°
Хто багато живе,
той багато всього бачить.

°
Старий віл своє діло зна,
тому й рівна борозна.

°
Старий собака на вітер не гавка.

Старий птах у клітку не залетить.

°
Старий віл сам до хліва дійде.

°
Старому хортові давай зайця,
а не кроля.

°
Ще цуценя, а вже береться навчати
старого собаку.

°
У самого пика бридка, а каже,
що то дзеркало винне.

°
Не знати, чи йти в Мекку,
чи в іншу сторону далеку.

°
Чути, як півень кукурікає,
й не бачити, на якій купі.

°
Міняти думку, як сорочку.

°
Добрій пораді усюди раді.

Добру пораду й подушка
нашепче вранці до вушка.

Краще з розумним сваритись,
ніж з дурним миритись.

Учений ганить — погано,
неук хвалить — ще гірше.

Тільки дурень, не вміючи читати,
береться іншого навчати.

Дурний, дурний, а розумного
перехитрує.

Часом і сліпа курка
знаходить свою зернину.

Хоч добрий казанок, але як у ньому
порожньо, то нічого не зварить.

Кого хоче бог покарати,
того розуму позбавляє.

Той, хто не має голови,
повинен мати добрі ноги.

Дурня і гроші не зроблять розумним.

Це — дурна дитина розумної матері.

Навчати дурня — це все одно,
що ставити припарки мерцеві.

Дурневі, який пряде,
не настачиш куделі.

На світі багато віслюків однієї масті.

Осел і до Рима сходить,
а ослом повернеться.

Хто ослом народився,
ослом і помре.

В пустому тунелі більше шуму.

Порожній мішок не може встояти
прямо.

У кожного божевільного
своя манія.

Зарозумілість — прикраса дурнів.

Дурна ж овечка: куди одна,
туди й уся їхня вервечка.

Поки дурний згодиться на ціні,
продавцеві й терпець урветься.

Хай і не кожен співець,
та в кожного своя пісня.

Чекати, що з неба замість дощу
падатимуть боби.

Це — байка дядечка Турона.

Це все одно,
що кувати холодне залізо.

Це однаково, що взимку
ловити коників.

Просити груш, які на вербі ростуть.

Це так просто, як рахувати боби.

У ліс дрова не возять.

Мед пасічникам не продають.

Марна справа то —
навчати рибу плавати.

Нема такого, хто б міг себе
за лікоть укусити.

Той не глупак,
хто в своєму ділі мастак.

Не всякий багатий грамотний,
хоч і червоний ковпак носить.

Як згадуєш Рим, то й папу разом
з ним.

Бути в Римі й не бачити папи.

Коли тобі дали теличку,
бери й налигач.

Коли говориш довго з глухим,
то й сам стаєш таким.

Кухлем не вичерпати океану.

Рахувати піщинки в морі,
а в небі зорі.

Сковорода мовила до котла:
«Відеунься, чорнота!»

Пательня каструлі говорила:
«Ох, яка ти закіптіла!»

В малих пляшках зберігається
добре вино.

Глибока річка завжди тихіше пливе.

Краще бути головою kota,
ніж хвостом лева.

Розум від бороди не залежить.

Бездумне слово схоже на полову.

Хто багато кричить,
той мало навчить.

Хто сам слухати вміє,
той інших розуміє.

Без навчання не станеш бакалавром.

Життя навчас тебе,
і ти навчайся усе життя.

Знання — це сила, що дає крила.

Почуття міри — це другий розум.

Хто що знає, на тому й грає.

Доля сміливим допомагає

Доля сміливим допомагає.

У сміливця доля в правиці.

Хто не ризикує,
той не виходить у море.

Хто співає, той смерть лякає.

Мужність капітана видно
під час бурі.

Доля двічі до себе не кличе.

Ввічливість не суперечить відвазі.

Для великої річки — великий порт.

Сміливіцю всяке діло вдається.

Вогонь не можна ні сховати,
ні під замком тримати.

Море любить сміливих і вмілих.

Без злагоди й керманіча
далеко не запливеш.

Умілий моряк на риф не наткнеться.

Хто має голову й зброю,
той переможцем виходить з бою.

Досвідченого воюка не зупинить
ні мур, ні ріка.

Очі, які бачать, не старіють ніколи.

На киплячу олію мухи не летять.

Відвага — хоч на морі, хоч на полі,
а допомагає долі.

Чоловік сміливий — у бою щасливий.

Краще вмерти стоячи,
ніж жити на колінах.

Краще загинути з честю,
ніж животіти в ганьбі.

Ніякі гроші зроду
не подолають свободи.

Стань грудьми проти небезпеки
й тьми.

Хто хоче вільним бути,
той не здасться в полон.

Немає надійної клітки для птаха,
який поривається в небо.

В бою і щастя, і мука —
солдату наука.

Хоч і поразка, та не вража ласка.

Малого ворога не буває.

Хто ворога пожаліє,
той від його руки загине.

Ворогові, який геть біжить,
можна срібний міст мостить.

Хто хоче знати, що таке війна,
хай сам повоює.

Відвага — срібло,
а обачність — золото.

Покладайся на діву святу,
але сам себе рятуй.

Обережність — не боягузтво.

Коли згоріла хата,
нічого воду розливати.

Кого вкусила гадюка,
той боїться й лежачого дрюка.

Якби люди боялися горобців,
то не сіяли б конопель.

Коли кіт спить, миші танцюють.

Страх — не порадник, а зрадник.

Забігти аж на чортову гору.

Тому, хто смерті боїться,
і мед як гірчиця.

Хто боїться страждання,
з того буде поганий вояк.

Великі крила, та мала сила.

Ошпарений собака
і холодної води боїться.

Слабкий і в'ялий,
як голландський тютюн.

Слабший за курча.

Ставати м'якшим за ранню
смоквину.

Солдат спить,
а йому їсти готують
і зброю гартують.

Добре, як зброя і гроші
попадають у руки хороші.

Не буде діла, коли зберуться
несмілий, лінивий і квапливий.

Рицарська честь здобувається
на полі бою.

В Андалусії дітей з колиски
пересаджують у сідло.

Плавати на мілкому вчать ся,
щоб глибини не боятися.

Більше вартий живий пес,
аніж мертвий лев.

Орлиця не висидить голубки.

І мале кошени мишею гая.

Дерево, яке впало, пиляють на дрова.

Не роби людям зла,
щоб до тебе біда не прийшла

Не роби людям зла,
щоб до тебе біда не прийшла.

Хто не йде добром,
того відганяють помелом.

Хто розкидає колючки,
той збирає реп'яхи.

Хто вітер сіє, той жне буревії.

Хто поганим шляхом іде,
того біда жде.

Хто в небо плює,
той влучить в обличчя своє.

Хто чинить лихо, той сидить тихо.

Хто йде по лихих стежках,
той буде в реп'яхах.

Не роби іншим того,
чого не хочеш, щоб тобі робили.

Лиходій вважає ворогами всіх,
хто чинить добро.

Погано, коли вдячності мало,
а зла багато.

З горя людського
лише дурні втішаються.

Зло може породити тільки зло.

Сам живи-поживай,
але й іншим не заважай.

Вмій ховати досаду
й сій між серцями зладу.

○

З лихого початку не буває добра.

○

Новий одяг швидко плямиться.

○

Честь і вигоду
в один мішок не запхнеш.

○

Добро часто аж тоді пізнають,
коли його втрачають.

○

Погана згода
краща за добру сварку.

○

Ганить усе й усіх,
щоб сховати власний гріх.

○

Обзиває іншого совою,
а не бачить вад за собою.

Коли хочеш когось судити,
починай із себе.

○

Ніщо не приходить так швидко,
як погана звістка.

○

Лихому слову не завадиш вернутись
до тебе знову.

○

Язик меле слова,
а розплачується голова.

○

До закритого рота мухи не залітають.

○

Слово на вустах —
як камінь у праці.

○

Глибше ранить лихе слово,
аніж гостра шпага.

○

Мовлене слово й кинутий камінь
не впіймати.

Бика ловлять за роги,
а чоловіка — на слові.

Гарні пісні далеко чути.

У гарної пісні легкі крила.

Сміливо грюкає дверима той,
хто приносить добрі вісті.

Медові слівця на вустах —
і колюча злість у грудях.

Солоднеча в словах,
а гіркота в душі.

Лише слово — стріла в серце.

Гавкають на місяць собаки чи не
гавкають, а він усе одно сходить.

Краще благанням, ніж кусанням.

Ніж лихе слово сказати,
краще промовчати.

Пропонувати — не ображати.

З краденого не буде добра.

Хто тягне, за тим слід лишається.

Крав злодій, то й судить по шкоді.

Недбальство господаря —
злодієві підмога.

Що погано лежить,
те може легко спокусить.

Коли альгуасіл¹ на руку не чистий,
то злодіям воля.

¹ Альгуасіл — сільський поліцейський.

Хто злодія карас,
той гріха повік не має.

Злодоги посварилися,
то й крадене знайшлося.

Де багато пастухів,
там вівці пропадають.

У того, хто мед стереже,
пальці липкі.

Коли питка не порветься,
то до клубка доведе.

Погана людина гіркіша за хіну.

Погану звичку ламай, як тичку.

Хижака впізнають по пазурах,
а лиходія — по вчинках.

Невдячні люди роблять пекло всюди.

З одягу — паж,
а яка людина — сам зваж.

Він гуляє й скаче,
а за ним мотузка плаче.

Бекає як овечка,
а шматус як лев.

Велика риба малу ковтає.

Кривдить не той, хто хоче,
а той, хто може.

Тому, хто прикидається скромним
та хорошим, не довіряй своїх грошей.

Хто косооком уродився,
той такий і лишився.

Хтось воду скаламутив,
а він рибку ловить.

Ти його підсади,
а на шию він сам тобі сяде.

Грішникові завжди пекло сниться.

Якщо мене вхопив диявол,
то нехай у колясці везе.

Тихий, як мурашка,
а жалить, як оса.

Заздрісник і своє втратити згодний,
щоб іншому завдати шкоди.

Заздрість — це тінь слави.

Заздрісному чужа слава,
як лихо своє, спати не дає.

Побачив, що горить сусідова борода,
і хутчій свою намочив.

Краще хай буде лице червоне,
аніж серце чорне.

Через ріку плив — святого молив,
а переплив ріку —
святий уже певпам'ятку.

Такий добрий Хуан, як і Педро.

Розкидати маргаритки
перед свиньми.

Продати kota замість зайця.

На того не лягає вина,
хто перехитрив хитруна.

Кіт лащиться й муркоче,
коли молока хоче.

Лестять вустами,
а кусають зубами.

Якщо лестить посланець,
знай — він готує капканець.

Пустиш раз до себе ченця —
ходитиме без кінця.

Хрест на грудях, а чорт у ділах.

Слова, як у святого,
а кігті, як у kota рудого.

Не вір чорту, хоч він і божиться.

За хрестом диявол стоїть.

Чотки на шиї, а чорт у душі.

Тільки тому, що на образ глянеш,
святим не станеш.

Вміти так жити, щоб ні богу,
ні чорту не служити.

Не знати, якому святому
ставити свічку.

Коли старіє чортяка,
то він обертається на монаха.

Можна помирити й небо з пеклом.

Тримайся далі від святого й святої,
як від стіни крейдяної.

Кожен звір свою стежку має.

Лисиця линяє, але шкури не міняє.

Не там пильнує, де вис вовк,
а там, де замовк.

Собака, який гавкає, рідко кусає.

Для вовка всяка вівця добра.

○

Вовк не полює там, де живе сам.

○

Собака собаку не з'їсть.

○

Прийшла овечка до вовка гратися,
зосталися вовна й ратиці.

○

Порядкує, як вовк у кошарі.

○

Здох пес від сказу —
не вкусить ні разу.

○

Це вовки з одного лігва.

Сеньйор їсть, коли хоче,
а бідняк — коли може

Сеньйор їсть, коли хоче,
а бідняк — коли може.

З дому бідняка все непомітно зника.

Бідного й родичі зневажають.

Голодному спиться чи не спиться,
а хліб спиться.

Бідному сняться кращі часи.

Такий бідак, аж видно кожен маслак.

Хто не голодний,
той танцювати годний.

Вбогого штурхають і тоді,
коли він розважається.

Бідність — не підлість,
а людину принижус.

Бути вбогим не ганебно, але важко.

Не курочка — бідняцька їда,
а хліб, цибуля і вода.

Одна зернина мішка не наповняє,
але кожна зернина —
поміч для селянина.

Хто нічого не має,
той нічого не втрачає.

Як зайдуть злидні до хати,
то не будеш спати.

Хто купус зайве,
той у скруту зайде.

На бідного й собаки гавкають.

Краще хліб черствий, ніж пиякий.

Як немає хліба, то й світ немилий.

Куди не піду, всюди бачу свою біду.

Хто волів утратив,
тому двіночки вчуваються.

Коли селянин ситий і багатий, тоді
сеньйор не може спокійно дрімати.

Хто не віддає боргів,
той наживає ворогів.

Чи пішки, чи на возі,
а бідному з багатим не по дорозі.

Повне пузо бере
чужий голод на глузи.

У заможному домі
швидко вечере готується.

Хто багато має,
той ще більше бажає.

Багатство щастя не вділяє,
а спокій забирає.

У бідності не опускай рук,
а в багатстві не задирай носа.

Смерть не милує ні короля,
ні папу, ані тих, хто в одязі з сдвабу.

Кажі, падре, що маєш дари,
після того як їх тобі піднесуть.

Смерті байдуже до чинів.

З бідності й скрути
виходять роботящі люди,
а багатство плодить ліниве панство.

Хто багато їсть,
той ще більше просить.

Як добрий обід, то й чекати слід,
що чудова буде розмова.

Лягай спати без вечері
й спідатимеш без боргів.

Дай мені спершу хлібця,
а тоді й говори без кінця.

Краще посмакувати, ніж понюхати.

Голод не розбирає,
чи хліб черствий, чи цвілий.

Якщо бог урожаю не дав,
то злодіїв не бійся.

На світі є люди
бідніші й за Магомета.

Померлому — гриб, а живому — хліб.

Чому не женився, Хуане мій?
Тому, що хліб дорогий!

Як сплатиш борги, то й легше тобі.

Як немає грошей,
то й здоров'я погане.

Була б краса, якби не горе.

Сльози горя не змиють.

До щастя дорога довга,
а до біди — коротка.

Немає лиха, яке б тривало сто літ.

Біда не тільки страшний мучитель,
а й добрий учитель.

І таке буває, що в ковалевім домі
пожа немає.

От жаль, дав бог мигдаль,
а кутніх зубів чортма.

Яке покривало маєш,
так і ноги простягай.

Чи ковдра, чи хутро, аби тепло було.

Буде зерно в голубнику,
то й голуби злетяться.

Одне й те ж, чи на горбу,
чи на плечах несеш.

Велика жменя,
а в ній — три мухи.

Що більше рук біля миски,
то більше черепків.

Хто силу має, той і сеньйор.

У кого батько алькальд —
той сміливо на суд іде.

Гроші не мають постійного хазяїна,
тому й мучать людей
гірше від Каїна.

За лепту абат співати рад.

У кого в руках жезл, той і править.

У кожного сеньйора свій гонор.

Закон — це пастка для бідного
і порятунком для багатого.

Закон — як павутина: проскакує
миша, а ловиться комашина.

По вбранню слуги видно,
який у нього пан.

Хто багато хапає,
той може надірватись.

Через славу й багатство
забувають давнє братство.

Священик не згадус про те,
як він був паламарем.

Добре живеться в Римі
святому Педро.

Почувати себе як на трояндовому
ложі.

Церква й королівський двір
оббирають нас із давніх пір.

Сеньйори б'ються,
а за розбиті тарілки слугам платити.

Душа в гідальго чиста,
коли в кишені порожньо.

Розкоші породжують перобство.

Одна маслина — золото,
дві — срібло,
а як три — то вже обридло.

Багатий жаднюга не має ні родичів,
ні друга.

Жаль покинути
й не хочеться брати.

Пізно давати —
все одно що відмовляти.

Хто нічого не береже,
той нічого не має.

Ощадливість — це мати багатства.

Сентімо до сентімо — й песета
набереться.

Оце гідальго: більше втрачає,
ніж здобуває.

Що легко дається,
те мало шанується.

Хто бере, той мусить платити.

Кожна сова на своїй маслині сидить.

Кожна миша у своїй нірці сидить.

Кожна овечка знай свою отару
й кошару.

Людина без людини —
як дім пустинний

Людина без людини —
як дім пустинний.

Єдність силу творить.

Немає кращого дзеркала,
як правдивий друг.

Краще мати друзів хороших,
аніж у скрині гроші.

Для чесних людей немає
зачинених дверей.

Двом горам не зійти з місця,
а люди можуть завжди зустрітись.

Добре серце і в лихій біді допоможе.

Друг усім і друг нікому —
як чобіт пара.

Той, хто перестав бути другом,
не був ним ніколи.

Нещастя й дороги великі
здружують людей навіки.

Хто цурається своїх, той чинить гріх.

Тяжко плисти, коли між друзями
немає згоди.

Давній друг — найдорожчий,
а старе вино — найкраще.

Не шукай друга ні багатого,
ні вельможного, а хай він буде
хоч і бідний, але добрий.

Л
я
—
Л
я
Скажи мені, з ким ти бував,
і я скажу, про що ти розмовляв.

Скажи мені, з ким підеш, і я скажу,
що знайдеш.

Присяднайся до людей добрих
та простих — і сам станеш одним
із них.

Друга й коня марно не підганяй.

Кому довіриш свою таємницю,
тому й сам повинен підкориться.

Помагай — і тобі допоможуть.

Боляще серце на чужий біль
відгукнеться.

Той, хто любить Педро,
той і пса його нагодує щедро.

Кравець кравцеві допомагає,
а про гроші не питає.

Коли просить друг,
не кажи «завтра».

Якщо хочеш випробувати друга,
познайом його зі своєю дівчиною
або візьми з собою в далеку дорогу.

Хто не ділиться ні з ким як друг,
той сам на воза підіймає плуг.

Для друзів — мій дім і все, що в нім.

Що то за друг, коли він
до твого лиха осліп і оглух?

Хай друг із вадою,
аби дружба з правдою.

Потрібно багато днів і ночей,
щоб пізнати людей.

З'їж спершу з другом фанегу¹ солі,
а тоді вже звірай йому свої болі.

○

Хочеш покуштувати олю² сусіда —
не ховай від нього свосі.

○

Живуть, як родичі,
один одному годячи.

○

Друзів сама доля посиплас.

○

Краще мати бідного друга,
ніж грошей повну кишеню.

○

Важко навіть багачу-жадинозі,
коли його полишають друзі.

○

Хто не має товаришів,
той боїться ворогів.

¹ Фанега — міра сипучих тіл, дорівнює
55,5 л.

² Оля — гаряча страва з м'яса та
овочів.

У горі та недузі пізнаєш,
хто твої друзі.

○

Щирої дружби не розбити.

○

Помиримось і киньмо в море
наше лихо й горе.

○

То не друг, коли в нього лестоці
в словах, а за спиною — камінь.

○

Язик лихого друга глибше ранить,
ніж шаблюка.

○

Краще мандрувати самому,
ніж у товаристві лихому.

○

Не стало ні друга, ні брата,
коли перевелись грошенята.

○

Недовір'я вбиває дружбу.

○

Друзі друзями, а за курку плати.

Той, хто дарус, добре діє,
якщо той, хто бере, це розуміє.

Встали з-за столу, й дружба додолу.

Хто з собакою спить у ліжку,
тому блохи не вдивовижку.

Той, хто любить тільки себе,
ненавидить людей.

Перша любов минається,
але повік не забувається.

Хто щиро любить,
той любов не губить.

Любов та віра
виявляються у вчинках.

Любов, як хвороба,— що старіша,
то сильніша.

Кохання западає в серце через очі.

Двос коли любляться,
то й сваряться голубляться.

Коли щастям серце повне,
тоді говорять уста.

Щастю, яке знайшла невродлива,
заздрить і красива.

Тій, яка негарного любить,
здається, що вона красеня голубить.

Яка ж любов могутня й свята,
що й бридкого на красеня оберта!

Закохані гадають,
що всі інші очей не мають.

Куди тягнеться серце,
туди й ноги несуть.

Кохання й болю не сховати ніколи.

Кохання само сліпе,
тому й осліпить тебе.

Тим, хто тебе любить дуже,
не набридай, друже.

Швидко розлука несе забуття.

Розлука рання вбиває кохання.

Розлука для любові,
що для вогню вітер: малу любов
гасить, а велику — роздмухує.

Коли пристрасть кипить,
розум мовчить.

Велика любов усе прощас.

І сірома — король у себе вдома

І сірома — король у себе вдома.

У своїй господі кожен
хазяїн і володар.

Добре всім у домі своїм.

Де не ходиш, а все ж додому
прийдеш.

Більше знає неук у своєму домі,
ніж учений в чужому.

Сіно чи солома, аби спати вдома.

Де б корабель не плавав,
а на якір стане.

Людина без дому —
як птах без гнізда.

В кожній країні — свої звичаї,
а в кожному домі — свій порядок.

Звичай старіший від закону.

Без хазяїна домівка плаче.

Нема кота в оселі,
то й миші бавляться веселі.

Без батьківської любові —
як без повітря.

Хто не знав ізмалку діда,
той добра не звідав.

Мої сини вирости, чоловіче,
а клопоти — удвічі.

Мати одного сина — це майже
те саме, що бути однооким.

°

Сини несуть гіркоту,
а доньки — турботу.

°

Сином був, батьком станеш,
яким виріс, те й дістанеш.

°

І в рідного брата не напросишся
багато.

°

Відійди, коли сперечаються батьки
й брати.

°

Коли батьком станеш —
інакше на світ глянеш.

°

Те, що кажуть батьки в світлиці,
повторюють діти на вулиці.

°

Діти й щастя дають,
і горе несуть.

Завжди пам'ятати слід:
яке дерево, такий плід.

°

Яку колоду рубають,
такі й тріски летять.

°

І по клантю видно, яке сукно.

°

Яка ворона,
такі в неї й пташенята.

°

Гілка завжди схожа на дерево,
з якого виросла.

°

Ця мукá з іншого мішка.

°

Ця овечка з іншої кошари.

°

Ця курка з іншого двору.

°

Кожна вівця
свою вовною хвалиться.

Кожна пташечка
шанує своє гніздечко.

○

Який король,
таке й королівство.

○

Всяка булочниця
своє печиво хвалить.

○

Хіба ж то крамар,
якщо він не розхвалює свій крам?

○

Усякий гончар над своїми
горщиками пан.

○

Кожний собака
у своїй будці — лев.

○

Свої колоди легше й колоти.

○

Кожен з болю парікає
на власну долю.

Я це кажу тобі, дочко,
а ти, невістко, добре затям.

○

Хоч і привітна тітка,
але в гості до неї ходи зрідка.

○

Мовчить свекруха зла,
що й вона невісткою була.

○

Злій мачусі потрібен чоловік,
а не його діти.

○

Сумна та оселя, де півень мовчить,
а курка співає весела.

○

У доброї господині стає густо там,
де до неї було пусто.

○

Покажи свою жінку,
і я скажу, який у неї чоловік.

○

Яка мати й дочка,
така й їхня світлиця.

Диня, як жінка, — коли вона добра,
то найкраща з усіх овочів,
а коли погана — то найгірша.

°

Жіноча порада — не завада.

°

Пряха, що багато моргає,
напряде мало.

°

Нема нічого сильнішого й слабшого
над жіноче серце.

°

При світлі свічки
гарні не тільки молодички.

°

Із жінки та грошей, друже,
не смійся дуже.

°

Той, що добру жінку має,
біді не знає.

°

Жити, як голуб з голубкою.

Жінка з чоловіком зв'язана одним
лицом.

°

Жінка чесна й дбайлива —
у своїм домі щаслива.

°

Пряха, що мало пряде,
благеньку сорочку носить щодень.

°

Перш ніж жінку брати, придбай
землю, виноградник і хату.

°

Хто невдало одружується,
той пізно вдовіє.

°

Як женився,
то з волею розлучився.

°

Багата й красива удова одним оком
плаче, а другим підморгує.

°

В кого добрий сусід,
той і сам живе як слід.

На весілля й на хрестини
не ходи непроханим.

○
Ти й згадати його не встиг,
а він уже — на поріг.

○
Немає гіршого злодія, як домашній.

○
Важко стерегти дім,
у якого двоє дверей.

Немає троянд без колючок

Немає троянд без колючок.

Немає справи й чесноти,
які не мали б своїх «за» і «проти».

Якщо немає вовчої шкіри,
то згодиться й заяча.

Чим вище підіймешся,
тим страшніше падати.

Доріг без вибоїн не буває.

І в меді своя гіркота є.

І в минулих роках були свої
літо й зима.

Шлях широкий, та веде в різні боки.

Пороки, що природа вділила,
забере лише могила.

Зверху — краса молодеча,
а всередині — порожнеча.

З примусу ніхто ще добрим не став.

Краса без доброти —
це як легке вино.

До кожної свині приходять
свій святий Мартин.

Ніхто не дав йому жезла,
а він сам алькальдом став
і командус.

Хоч як склеюй розбитий глек,
а він цілим не буде.

Щербата чашка з рук не випаде.

І гарне полотно брудниться.

І в найкращому вині буває осад.

Кожен сам знає,
де йому черевик муляють.

Навіть волосінь має свою тінь.

Хвалися, капуста,
що в ольї не пусто.

Велика скатерть, але малий стіл.

Коза весь час на гору пнеться.

Якби жаби мали хвости,
то вони б жабами не були.

Коли здох осел — батіг зайвий.

Собака на городі не їсть капусти сам
і нікому не дає.

Торішня вода не крутить млина.

Хоч мавпа в шовк убралася,
а мавпою залилася.

Однакова мука, чи пес укусив,
чи сука.

Коли в осла багато хазяїв,
то не минути йому вовчих зубів.

Бережений кінь
перший валиться з копит.

Хто в прірву котиться,
той і за гарячий цвях ухопиться.

Лисиця через свою шкуру гине.

Блукати, наче курка
в чужому городі.

Почати з пісні,
а закінчити плачем.

Втекти від грому,
а попасти під блискавку.

Кожна річ на свій час,
а ріпа — на різдвяний піст.

Краще осел, що мене везе,
зніж кінь, що на мене ірже.

Тасмницю двох знає бог,
а тасмниця трьох — для багатьох.

Коли б'ються двоє, то їм же й шкода,
а третьому — вигода.

Старість, як хвороба,
приходить сама.

Найважче причісувати
лисину.

Листям вкривається дерево голе,
а минуле не вернеш ніколи.

Це таке старе,
аж тім'я світиться.

Красна мода, коли є врода.

Багато вина, а голова одна.

Вино враже й мовчуну
язика розв'яже.

Той, хто любить пиття,
мало шанус життя.

Добрячий п'яниця на поганім плащі
валяється.

Вино згубило сором давно.

Чи пив, чи не пив,
а як до таверни ходив,
однаково п'яницею назвуть.

Скільки вина до рота вливається,
стільки й тасмниць з нього вилітає.

Що в ріку впало, те пропало.

Лихо — лихом, а сміх — сміхом.

Снігу з краю в край —
буде на весь рік врожай.

Снігу з краю в край —
буде на весь рік врожай.

Коли багато снігу в полі,
то й хліба в засіках доволі.

Якщо січень сніжний,
тоді й рік м'який та піжний.

Як щедрий січень на воду,
то весь рік — на погоду.

Січень і лютий, певно,
більше їдять, ніж Мадрид і Толедо.

Коли дощить весь лютий —
гарному рокові бути.

Лютнева водиця —
беззимо напиться.

Така в лютого природа:
то сонце, то негода.

Коли лютий не дощовий,
то не буде ні жита, ні трави.

Похмурий березень —
то знак на зелень.

Вітряний березень і дощовий квітень
у травня віднімають квіти.

Березневе сонце, як щастя у віконце.

Як холодний квітень, то знай:
буде багато хліба й мало вина.

Погода в квітні,
як слово сеньйора, — зрадлива.

Коли у травні зелень рясна,
буде соломн багато й мало зерна.

Хто серпень прогуляє,
той весь рік з роботою поспішас.

Один палець — то не вся рука,
і ластівка одна — ще не весна.

Холодна вода й гарячий хліб
вадять усім.

Більше вмерло від надмірної вечері,
ніж вилікував Авіценна.

Найкращі лікарі — Радість,
Помірність і Спокій.

Помилки лікарів приховує земля.

Від помірної їжі більше користі,
аніж від сотні лікарів.

Хвороби ввходять оберемками,
а виходять жменьками.

Їсти — до хвороби,
поститися — до одужання.

Від маслинової олії втікають
хвороби злії.

Куди часто сонце заглядає,
там рідше лікар буває.

Погода погодою,
а робота роботою.

ЗМІСТ

- 5 Вступне слово
Маргарити Жерди́нівської
- 12 Щастя само не дається,
а працею дістається
- 24 Правда світить ясніше за сонце
- 30 Краще знати, ніж мати
- 44 Доля сміливим допомагає
- 52 Не роби людям зла,
щоб до тебе біда не прийшла
- 66 Сеньйор їсть, коли хоче,
а бідняк — коли може
- 78 Людина без людини —
як дім пустинний
- 88 І сірома — король у себе вдома
- 98 Немає троянд без колючок
- 106 Снігу з краю в край —
буде на весь рік врожай

ИСПАНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

Составление и вступительное слово
Маргариты Исаковны Жерди́новской

Перевод с испанского М. И. Литвинца

Серия «Мудрость народная»
Сборник тридцатый

Издательство «Дніпро»
(На украинском языке)

Редактор С. А. Коваль
Художник М. С. Пи́шка
Художний редактор В. С. Мі́ченко
Технічний редактор І. О. Селезньова
Коректори Л. Г. Лященко, Ю. А. Мороз

Информ. бланк № 1126.

Здано до складання 30.01.80.

Підписано до друку 17.06.80

Формат 70×108^{1/4}.

Папір маш.-кредитний.

Гарнітура звичайна нова.

Друк високий.

Умовн. друк. арк. 2,45.

Обл.-вид. арк. 2,027.

Тираж 50 000. Зам. 51.

Ціна 35 к.

Видавництво «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого об'єднан-
ня «Поліграфкнига» Держкомвидаву
УРСР. 252053, Київ, вул. Артема, 25.

I-88

Іспанські прислів'я та
приказки: Збірник.— Пе-
рекл. з ісп. М. Литвинець;
Упорядкування і вступне
слово М. Жердинівської.—
К.: Дніпро, 1980.— 110 с.
іл.— (Мудрість народна).

До збірки ввійшли кращі при-
слів'я та приказки, що відбива-
ють багатовіковий життєвий до-
свід іспанського народу.

I $\frac{70500-162}{M205(04)-80}$ 162.80.4703000000

ББК 82.33-6
И(Ісп)

